

Szerkesztői iroda:
Budapest, ferenciek-tere 3
Előfizetési díj:
Félévre . . . . . 8 frt
Egynyelvűre . . . . . 4 frt
Egyes szám 5 kr.
A „Salon és Sport” képes
melléklettel együtt 15 kr.

FŐVÁROSI LAPOK

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI NAPI KÖZLÖNY.

„SALON ÉS SPORT” HETI MELLÉKLAPPAL

Előfizetések
szintügy mint
Hirdetések
a kiadóhivatalba
(Budapest, ferenciek-tere,
Athenaeum-épület)
küldendők.

A papucs.

(Beszély.)

Irta Simay Ödön.

(Folytatás.)

— Bizony kérem, kellemetlen az igaz szó, különösen ha nem szoktuk meg; mert zsarnoki önkényen anyira megfélemlíti azt a kedves, derék feleséget, hogy szegény asszony szólan sem mer már, csak emészti magát, némán tűr és hallgat; mig majd...

— De asszonyom!

— Igen is, uram, tűr, hallgat, emészti magát folyton, — mig el nem emészti magát végkép. Más asszony már rég nem tűrné az ön viselkedését; de ne fenhéjázson, Malvin sem fogja örököké. Hála istennek, van még szegénynek egy támasza, van kinek meg esik a szive méltatlan szenvedéseinek. Pártját fogom, nem fogom engedni, hogy a mai bankethez hasonló skandalumaival ölje azt az angyalt. Baráti kötelességemnek fogom tudni, még ha ő maga nem akarná is, sikra szállani mellette.

— Szálljon tölem nagysád, a hova tetszik, sikratetőre, akár ha mindjárt a szent Gellért hegyére is; csak nekem tessék békémet hagyni, minket kegyeskedjék kihagyni a krédóból s nem ártani magát a dolgunkba. Ne készteszen udvariatlannak lennem nő iránt.

— Nem lepne meg. És még valamit uram.

— Van még? Az az hogy tessék parancsolni hát.

— Rövid leszek. Még csak arra fogom kérni tekintetes Gyárfás járásbíró urat, hogy az én férjemet sziveskedjék további barátságától megkímélni. Nem veheti zokon egy aggódó hitves eme kérelmét, ki nem nézheti tétlenül, hogy férjét a rossz példa, rossz társaság...

— Hordja a...

— Kicsoda? kit? és hova? — azt nem ért reá elmondani Guszti, mert Rágóné, köd előtttem, köd utánam, elvitorlázott a láttávolból.

— Valóságos pokol pozdorjája! Nem értem azt a Rágót, mint tud megtérni ilyen borsósalmára

predestináltat a házánál. Azután még mindig ide hozzánk pemetézik az égetni való. Bizony még elrontja a feleségem. Most is bujtotgatni járt nála, tudom!

V.

Gyárfás olyképpen érezte magát, mint a ki skorpióval lakott jól, hármásával szedte a lépcsőt dühében s elérve az ő hajlékának elébe, akkorát rántott a cseppettyűszáron, hogy mentten kezében maradt a vége.

— Süket vagy, vagy a füledtől nem hallasz! — förmedt az ajtó táró Zsuzsira.

— Hiszen azonnal jöttem.

— Ki van itthon?

— Mink.

— Már mint kicsoda?

— A nagysága.

— Vizet a mosdóba, átöltözöm.

— Készítettem már.

— És a ruhám?

— Tessen.

— Pokolba ezzel a lebernyeggel? Ki kérte, mit hozod!

— De hát mindig ez tetszik...

— Ha ezerszer is mindig, de most nem tetszik, érted-e?! A szalon kabátom, fekete ruhám, izibe!

Gyárfás azt várta, hogy felesége már az ajtóba jön elébe. Mihelyest Rágónét meglátta lejönni, tudta, hogy az Malvint felbujtani járt itt, el volt készülve, hogy szemrehányással fogja fogadni vagy legalább megkísérli lebeszélni esteli szándékáról; mert hogy komplottot szöttek ellene, az kétségtelen. Az ilyenek jó elejét venni.

Az asszonyrak tűzön a forró zsír, pirul a fánkja, ilyenkor bajos azt ott hagyni magára; csak mikor a szóváltás oly hangosan folyt már, hogy okvetlen tudomást kellett vennie róla, hagyott ott mindent.

— Isten hozott; mi baj Guszti?

— Mondd csak, hol jársz mindig, éppen ha szükségem van reád, soha sem vagy kéznél.

— A konyhán volt dolgom, azért küldtem magam helyett Zsuskát.

— Zsuska, Zsuska, — mit nekem Zsuska! Ha beértem volna Zsuskával, úgy nem nőültem volna meg.

— Mi bajod most egyszerre azzal a leánnyal? hisz eddig te voltál a pártfogója.

— Az, hogy még ő is regnálni akarna rajtam!

— A Zsuska?

— Hát más miért hozta volna kéretlen elém a házi kabátom, ha nem malitiából teszi! Azt hiszed, nem látok át a szitán?!

— Én úgy tudom, hogy naponta eléd viszi.

— Viszi e máskor vagy soha, ahhoz neki semmi köze; azt tegye, a mit parancsolok.

— S mi az, a mit kívánsz?

— A salont ruhám.

— A fekete öltözeted?

— Azt, azt, azt és ha százszor nem tetszik is, azt!

— De hát kinek nem tetszene?

— Hallgass. A ruhám add elő. És ha a mélyeséges pokolnak minden nőtény sárkánya, nemcsak egy Rágóné állja is utam. Se szó, sem beszéd, még megmutatom, ki az ur a háznál.

— Hát ki kételkedik abban?

— Első sorban is, én magam. Vagy azt hiszed, fel nem érem észszel, miért duzzogsz a konyhán, a házi kabátom miatt küldöd elém? Rágóné járt itt nálad, az tanított ki, komplottot szöttek ellenem, még a cselédet sem átallottatok kitanítani.

— Tudod, hogy én Klárát nem követem.

— Hát akkor mit bujtok össze mindig?

— Te kérde? Nem te tukmáltad nyakamra barátod nejét?

— Hm. De hát gyanithattam, hogy olyan sátn szülötte?

— Lásdd, ma még is köszönettel tartozol neki.

— Én?! Annak?!?

— Az ő szavából értettem el, hogy te a mai estélyt, gyengéd kiméletből, titkolod előttem. Bátran megmondhattad volna pedig.

— Mit, te nem ellenzed?!

A költő a régi arabok fölfogásában.

(A »Hunfalvy-Album«-ból.)

A művelődés kezdetleges fokán a költő tehetőségét és szellemi megnyilatkozását nem a művészeti alkotás szempontja alatt fogják fel. A költőt magasabb hatalmak, istenek eszközül tekintik, ki volta-képen nem azt tolmácsolja, a mit az ő szelleme hozott létre, hanem a minek ő önkéntelen, sokszor akaratlan kifejezője, a mit magasabb lények helyeztek ajkaira. Nem egyéni alkotásnak nézik azt, a mit a költő geniusa előhozott. Hogy e tárgyról szólva magunk is a »költői geniust« említhetjük, annak bizonyossága, hogy mint számtalan egyéb esetben, a nyelvhasználat itt is egy régibb kulturfoknak megfelelő szemlélet nyomát őrizte meg, mint residuumot.

Ha azt nézzük, hogy ugynevezett vad népek hogyan képzelték még mai nap is költők tudása és alkotás forrását, körülbelül módunk van következtetést vonni arra, hogy a későbbi kulturnépek fölfogása mily csirákából fejlődött. Nem elszigetelt példa erre nézve egy éppen kezem ügyében levő adat, mely az ausztráliai benszülött törzsek fölfogásáról szól. »Azon törzsek között, melyekkel megismerkedtem — így tudósít Howitt — »azt az általánosan elterjedt hitet találtam, hogy a költők az énekelést — és ez alatt a benszülöttek a költészet minden nemeit értik — az elköltözöttek szellemeitől kapják álmukban.« E hit az ősök kultuszának egyik alantas fokából nőtt ki. Minthogy e fokon az elköltözöttek szellemei foglalják el az isteni lények rangját, a költők természetfölötti sugalmazása is csak a meghalt ősköltőtől eredhet.

A vallásos fejlődés műveltebb fokain a sugalmazás forrását illető hit is magasabb rendű alakot ölt, Müller Miksa a régi ind literatúrának vallásos mozzanatait elemezvén, elénk állítja a védák azon he-

lyeit, melyek szerint az ind költők az isteneknek tulajdonítják műveiket; néha e szempontból magukat az isteneket nevezik költőknek és jósoknak. A költő készen találja himnuszát. A mint a Szóma levét megissza, erőt nyer az isteni sugallat tolmácsolására: költeménye olyan, mint a felhőből kiszakadó eső vagy a szélről kergetett felhő. Mindenki tudja, hogy a régi görögök is úgy nézték a dolgot. A Muzsa éneklő a költő énekeit. Valamint az ind költő a Szóma levéből meríti lelkesedését, úgy a görög megalkotta a Hippokréné, Arethusa stb. képzeteit. Az istenek közvetlen hatása szentté avatja a költőt és hivatását. Még Cicero is ügyvédként felhasználhatja a maga korában alkalmasint már elavult régi fölfogást az Archias költő mellett mondott védőbeszédében. »Ezért — t. i. az isteni szellemért, mely a költőt áthatja — a mi Enniusunk teljes joggal szentnek mondja a költőket, mert ők mintegy isteni adományval vannak kegyeletünknek ajánlva. Azért bírák, mint emberséges emberek, szentül becsülik a költő nevet, melyet soha semmi barbárság meg nem sértett.

A sémi ókor fölfogása e tekintetben sem különbözik az emberiség egyéb ethnográfiai köreinek a megfelelő műveltségi fokon nyilvánuló nézetétől. E sorokban leginkább az arab pogányságot kívánom tekintetbe venni és az erre vonatkozó ismereteket néhány adattal bővíteni.

Hogy az arabokhoz származás, műveltség és társadalmi szervezet tekintetében legközelebb álló népek az ókorban mely szempont alatt szemlélték a költő tehetőségét, erre nézve a biblia tartott fenn számunkra egy igen tanulságos adatot: Bileám történetét. Ennek kiinduló pontja és magva — már most teljesen tekinteten kívül hagyva az elbeszélésnek irodalomtörténeti szerkezetét — röviden a következő. Bálák Móáb népének királya aggodalommal nézi a

szomszédságában letelepedni készülő zsidókat. Veneivel arról tanakodik, hogyan lehetne az e nép felől fenyegető veszélyt elhárítani. Abban állapotnak meg, hogy távol keletről egy híres költőt hínak meg, azzal a kéréssel, hogy átkot mondjon a zsidó népre. — A költő enged Bálák kérésének; de kezdettől fogva kijelenti: »Ime eljöttem hozzád, de vajjon tehetőségemben van-e bármit szólni? Azt a szót, a mit isten szájamra ad, azt mondom.« És később, midőn tényleg belékezd másál- (példázat)-jainak elmondásába, Izrael dicséretét hirdeti és a megrémült Bálákkal szemben egyre azzal igazolja magatartását, hogy nem a maga szavait mondja, hanem csak azt mondhatja, a mit isten ad szájára. Maga Bálák, ki arra készült, hogy a híres költőt dusan megtisztelti (megjutalmazza) átokverseiért, az ismétlődő áldó versek hallatára maga is belátja, hogy »Jehova akadályozta meg Bileámot a megtiszteltetésben.«

Mi itt Bileámot egyre költőnek neveztük. Nem is nézhettük másnak. Az ókori Ázsia azon népeinél, melyekkel ez elbeszélés szemléletében dolgunk van, nincsen semmi különbség a szónok, a jó és a költő között. A beszédmód egy formáját használják, azt, a mit mi költészetnek nevezünk. Ok maguk másálnak (példaszónak) mondják beszédjüket. Azon fogalomra, melyet mi a költő szóval jelölünk, még külön szavuk sincs. Oly emberről van szó, a ki »azt a szót mondja, a melyet isten ad a szájára.« Ez jellemzi tehetőségét. A költő hivatásának pedig egy nagyon előkelő mozzanatát tárja elénk a szóban forgó elbeszélés. Jobban megérthetjük, ha a pogány arab költészet legrégibb körét ismerjük, mely egyrészt világosságot vet a Bileám szereplésére, másrészt meg ennek eleven vonásaihoz nyerve felvilágosítást.

A régi pogány arab társadalomban a költőket többek között egy fontos hivatással találjuk felruházva, és e hivatás teljesítésének irodalmi eredmén-

— Már mint én? Tudod, azaz, hogy . . .
 — Ahán, tehát mégis.
 — Semmi mégis. Csak nem azt várod, hogy én is Rágóné példáját kövessem s boldog emlékü Kukliné prédikációit kezdjem elől. A mikor menni akarsz, menj; a hova menendő vagy, eredd.
 — És te igazán nem bánod?
 — Van eszem ágában. Hanem hát öltözz, ha menni készülsz.
 — Bizony, még küldesz!
 — Nem illő vártni magadra.
 — Mit siessek, reá érek még; alig van hét óra.
 — S mikorra lesz a vacsora?
 — Kilenc órára mondták, de lesz abból tíz is, míg összeverődünk.
 — Kissé késő, de annál jobb étvágyad lesz.
 — Abban nem lesz hiány, már most is megenném, akár az eleven farkast is.
 — Ki van a konyhán a doktornál?
 — A nagyvendéglősné.
 — Jó szakácsnő; de csak korcsmai konyhára, mert a finomabb főzést, például olyan kecsagét, minőt ma láthatsz nálam, ha a feje bubján jár is, sem képes betálatni.
 — Kecsegénk van?
 — Csak későre tudtam meg, hogy nem lesz szerencsém vacsorára.
 — Ejnye no, be kár.
 — Így öregem, már most itt van mindened: lak, klak, frak, már most öltözködhetsz addig. Én mindjárt visszajövök, csak a magyarádit vitetem vissza a pincébe, a mit felhozattam, nehogy megromoljon ide fenn a meleg konyhán.
 — Magyarádi?
 — A bácsi küldött számomra ma, néhány palackal; még 1831-iki szűrés.
 — Harmincegyedik?!
 — Eltesszük másszorra, ma úgy is javából élzs a jónak a banketen.
 — Persze, persze. Pedig ha meg nem ígertem volna, engem utse nagy kedvem lenne . . .
 — Öltözz már no, nézd, itt a kabátod, dacára, hogy már öt éves, most is oly jól testhez áll, olyan új még, akár csak öt évnek előtte, mintha ma kaptad volna haza a szabótól. (Talán észre veszi magát, eleget hangsúlyoztam az öt évet.)
 — Haj barátom, elhiszem azt, Pesten készült. Tetszeni akartam én akkor ebben valakinek.
 — Meg is nézhetett benne mindenki, úgy állott rajtad, mintha öntötték volna reád.
 — És még divatos szabásu?
 — Az-az, pedig bizony már öt éves, ha merő

ujnak látszik is. (Hogy is mondja ő azt: durae capacitatis homo.)

— Esküvőre csináltattam; azóta alig is volt rajtam.

Malvin, ugy látszik szórakozott vagy nagyot hall, egész figyelmét Guszti nyakkendő csokra bogozására összpontosítja.

— Így ni. Már most készen vagy, mehetsz, ha úgy tetszik.

— Nincs nyakamban a tatár, mikorra lesz még a vacsora.

— Egy vagy másfél óra hamar telik társaságban.

— Az ám, csak hogy már most is nemzetiszin karikat hány a szemem éhembem.

— Hát a mi azt illeti, ha már éppen annyira öl az éhség, ehetsz itthon valamit addig is, kész az étel, mint rendszeren ilyenkorra; harapj egyet, másfél óra alatt még úgy elfeleded, akár a tavalyi esőt.

— Okos asszony vagy, mondasz valamit.

— Nem kell hogy sokat egyél, csak egy-két falatot, nehogy talán elvegye étvágyad a nagyvendéglősné főztétől.

— No-no, ne henceg Malvin, az is jó szakácsnő s ha mindjárt nem is versenyezhet veled, ily rendkívüli alkalmakkor . . .

— Mi is kiszoktunk tenni magunkért férjem uram; mint majd a példa mutatja. (Folyt. köv.)

Becsületért.

(Francia elbeszélés.)

Irta A. Gennevraye.

(Folytatás.)

Micsoda? — álmélkodott Teréz eme szavak fölött. — Hát az ő férje még mosolyog is! Mindenestre nagy meglepetés volt ez a fiatal asszonyra nézve, ki a férjét redős homlokkal látta rendszeren. Ránézett Péterre; de abban a pillanatban jelentette egy szolga, hogy az ebédet föltálaták s egy magas fiatal ember, kinek egyik karja kötelékben volt, ajánlta föl Teréznek a másik karját.

— Testvérem, Dániel, ki már a gyógyulás útján van, — szolt a báróné; — ő is egyike azoknak, a kinek az ön férje az egyik vállát ismét rendes állapotába hozta. A kastélyból egész kórház lett.

Az ebédlőbe mentek s a fiatal ember Vaslinné asszony mellett foglalt helyet.

— Nem igen rég lakhatik kegyed asszonyom ezen a vidéken, mert noha a nővérem több mint egy év óta lakik itt, most először vagyok szerencsés kegyedet láthatni.

ellen, a melyeket a pogány arabság *hidsá*-nak nevezett. Így jelölték a költők gunyoló mondásait. Hogy mily hatást tulajdonítottak a *hidsá*-nak és mennyire volt az képes a törzsek becsületés életén csorbát ejteni, azt másutt, az illető irodalomból szedett adatok alapján fejtettem ki bővebben. Ez alkalommal az a célom, hogy kimutassam, *min* alapul az a hatás, a melyet e pogány arabok a költők *hidsá*-jának tulajdonítottak, miért remegtek tőle, miért törekedtek gyakran, hogy annak megtörténtét a legnagyobb áldozatok árán is elhárítsák. Ugy találom, hogy azon a hiten alapult, melynek Bileám ad kifejezést, midőn a Bálaktól kért *hidsá* helyett Izrael dicsőítésének eszközévé vált. Csak azt mondhatta a költő, »a mit isten adott a szájára.«

A régi arabokra nézve is tényleg ki lehet mutatni, hogy a *sá*-t, a törzs költőjét, kinek versei a törzs dicsőségének, vagy a mi ezzel egyenlő, az ellenség gyalázásának szolgáltak, magasabb, természetfölötti erők sugallatával megadományozott embernek tartották, a ki olyat mond, a mit a felső hatalmak »szájára adnak.« Mint magasabb, isteni lények sugallata birhatott csak ama rettentő hatással a *hidsá*, melyet bárki szívesen háritott el magáról, vagy ellensúlyozott más *hidsá*-val, mely amannak hatását csökkentheté, vagy az ellenségre visszaháríthatá.

Nem rég fejtettem ki a »Budapesti Szemlé«-ben (1891-iki áprilisi füzet), hogy az iszlám hatása alatt mily gyökeres feledésnek indultak a pogány arabság szellemi életének hagyományai. De sok szájhagyományt megmentett számunkra az első és második század philologusainak gyűjtő munkája. Még az első mohammedán idők költői is oly friss elevenséggel tükröztetik a theologus körök által elnyomott eredeti arab szellemet, hogy gondolkozásukkal a régi szellem s régi világnézet örökösiként még közel egy teljes évszázadig fölélesztik előttünk az iszlamtól még

— Délvidéken tartózkodtunk; beteg voltam s így tovább maradtunk távol, semmint egyelőre gondoltuk.

— De, az orvos már negyed év óta jár ki hozzánk, kifcamult vállam miatt és soha sem emlegette kegyedet. Mily féltékenység!

— Én sehová sem járok.

— De a nővéremet olykor mégis majd meglátogatja, ugy-e? Szokott kegyed lovagolni?

— Dehogy! Bizonyosan leesném én a lórlól. Különbben nincs is paripánk, csak kocsilovunk.

— Nekem nagyon szelid paripáim vannak, — folytatta a fiatal ember; — mit szólna hozzá, ha lovagolni megtanítanám?

— Nincs hölgynergem.

— Van a nővéremnek négy is; csak egy lovaglóló öltönyre lesz szüksége.

— De, talán nem is tetszenék az Vaslin urnak.

— Oly szigorú ember volna ő?

— Nem. . . de. . .

— Kegyed nagyon félhet tőle, mert kissé félénk pillantásokat vet felé. Ejh, orvos ur, ugyan szép dolgokat hallottam én önről! — kiáltott át Dániel az asztalon keresztül.

Péter nyugtalanul tekintett Terézre. Vajjon mit mondhatot ennek a szeleverdinek, ki folyvást vele cseveg? Teréz is vidáman válaszolt neki, mosolya közben tündöklő fehér fogait mutogatva. Oh, fiatal-ság! Mily kevés kell ahhoz, hogy két fiatal nevéssen, kedélyesen társalogjon és megértse egymást!

Dániel folytatta:

— Majd lovagolunk mind a hárman a nővérem társaságában, ugy-e?

— A fiam akadályozni fog engem abban.

— Oh, hiszen az is alszik néha! Aztán, dajkája is van a kis fiúnak?

— Az én vagyok.

Eme nagyon természetes feleletre a hadnagy vidám arca elkomolyodott. Hogy lehet ily bájos teremtés dajka? Ily rendellenes dolgot csakis a vidéken tapasztalhatunk! S az orvos beleegyezett, hogy ez a szép fiatal asszony föládossa magát, mint bármelyik polgárnő, a minőt Champs-Elysées-en látunk eleget, a mint a sivalkodó gyermekeket csitítgatják. No de vidéken más szokások uralkodnak, — gondolta Dániel s mosolygva folytatta a beszélgetést.

— Most már, miután ismeri asszonyom a Tourelleshez vezető utat, ugy-e gyakrabban ellátogat ide?

— Nem igen hiszem.

— Miért?

— Mert nagyon vad vagyok.

képezik a pogány arab költészet reánk maradt nyomainak nagy részét. A törzseknek egymás között szüntelen folyó versengésében és viaskodásában tudniillik a költők azzal vesznek részt, hogy az ellenséges törzs ellen becsúmlő költeményeket szórnak, melyek a törzset a sivatag lakói szemében guny és megvetés tárgyává teszik. A hősök viadalait a költők gunyos költeményei kísérik; a békekötést okvetlen a költemények beszűntetése követi. A guny tárgyai és adatai, melyek a költő saját törzsének magasztalásával jártak, a törzsek hagyományából voltak merítve. Minden törzsnek meg voltak dicső emlékezetei a saját régiségéről és voltak becsúmló hagyományai az ellenséges törzs multjáról. Ezeket a költők tudták és használták verseikben. A régi arab nyelvnek nincsen is más szava e fogalomra: *költő*, mint e szó: »*sá*«, mely annyit jelent: *tudó*, azaz: a ki a törzsek történeti hagyományait ismeri, hogy azokat *gunyoló* és dicsőítő verseiben felhasználhassa. Nagy baj volt, ha egy törzsnek nem akadt a maga emberei között költője, ki gunyverseket szórhatott az ellenséges törzsre. Ily esetben másunna kellett költőt bérelni, ki a törzs ügyét — rendszeren jó ajándékért — a magának ismerte el. Ily helyzetben volt Bálák, Móáb királya, ki távol napkeletről hozatta el Bileámot, a kiról azt halotta vala, hogy áldó és átkozó mondásai hatással vannak. Azt üzeni neki, hogy: »Ime egy nép, mely egyptomból jött és elfödi az ország színet. Jer csak és sörj átkot e népre, hátha aztán háborut viselhetek ellene és kiűzhetem.« Az elátkozást itt nem kell abban az értelemben venni, a melylyel e szó későbbi időben szerepel. Hisz Bileám, midőn későbbben azokat a szavat mondja, »a melyeket isten szájára adott,« nem is annyira áldással, mint dicsőítéssel illeti a népet, a helyett hogy Bálák akaratára szerint gunyverseket szórna reá. A király azt kívánta tőle, hogy oly mondásokat intézzen a zsidók

kevésé érintett arab életet. A philologusoknak köszönjük azt az adatot, hogy a pogány arabok hite szerint a költőben *dsinn* lakozik, ki öt költeményeinek elmondására indítja. *Dsinn* azt jelenti, hogy »rejtett, azaz láthatatlan lény«. A pogány arab, kinek istenei nem igen különböznek a vad népek fetiszeitől, ily *dsinn*-ekkel népesítette be a természet különböző köreit s az emberek sorsát sok dologban az ő működésükkel hozza kapcsolatba. A ki Wellhausennek egy erre vonatkozó fejezetét nem sajnálja elolvasni, alaposan megértheti e felfogás minden csínját-binját. Ily *dsinn* (sokan egészen helytelenül azonosítják vele a véletlenül rokonhangú *genius*-t) beszél a költő torkából is. Ő kölcsönzi neki a tehetséget arra, hogy költeményét előhossa és verseivel a maga és törzsének becsületét megvédjé, 'Abíd b. al-abrasz, az iszlám előtti idők egyik költőjéről (Imru-ul-kejsz korában) azt beszél-ték, hogy ilyképen jutott költői tehetségéhez. Egyszer becsületének megvédése vált köteletségévé. Ezt — mint láttuk — *hidsá*-val szokta az arab ember eszközölni. De 'Abíd soha költői tehetséget nem érzett volt lelkében. Egyszer éjjel álmában egy ismeretlen alak közelít feléje; valami csomófélt dug a szájába, ezekkel a szavakkal: »Kelj fel.« És midőn felkelt, önkéntelenül elmondta ama verseket, melyekkel megsértett becsületéért elégtételt szerzett.

A *dsinn* minden útján kíséri a költőt. Nem tartom kizártnak annak lehetőségét, hogy a pogány költő, midőn verse elején ismeretlen egyénhez intézi megszólítását, talán éppen *dsinn*-jét szólítja.

Ha a *dsinn* a költőt elhagyja, megszűnik minden költői tehetsége; egy sor verset sem tudna előhozni, ha a *dsinn* nincsen mellette. Azt beszéli egy irodalomtörténeti legenda, hogy a próféta a százéves Zuhejrt, a pogány kor költői leghiresebbjeinek egyikét megpillantván, így szolt: »Oh Alláh, őrizd meg engem ennek daemonjától.« E pillanattól kezdve a híres

— A testvérem majd megszelidíti kegyedet; aztán, ha kegyed nem jön, majd meglátogatjuk mi.

— Unalmas lesz az önre nézve.

— Majd meglátjuk.

— Én nagyon keveset szoktam beszélni. . .

— A látásában is gyönyörködünk.

— Mi gyönyörűséget talál ön abban.

— Hát nem is tudja kegyed, hogy milyen szép?

— Erről egyáltalában mit sem tudok.

S Teréz, hogy véget vethessen a rá kellemetlenül ható bókoknak, a másik szomszédja felé fordult; de az ebéd pompás volt, a szomszéd sokat evett — s ivott rá »sec« et s nem igen ért rá, hogy Terézt mulattassa.

— Kegyed kénytelen az én beszédemet hallgatni, asszonyom; különben is, Alluy báró süket.

— Én meg néma leszek, ha ön nekem tovább is bókokat mond; én úgy sem hiszem azokat s nem is tudok azokra mit válaszolni. Beszéljünk inkább Dissé bárónéról, a ki engem oly szívesen fogadott; így aztán megértjük egymást.

— Nos, beszéljünk a testvéremről, ha éppen óhajtja kegyed.

Mikor az asztal mellől fölkeltek, Dániel visszavezette Terézt a szalonba. A kávé meg a likőrök után, a férfiak a dohányzó terembe mentek, az orvos kivételével, a ki soha sem szokott dohányozni.

— Mily derék, hogy ön nem leledzik abban a bűnben! — szólt Disséné; — a férfiak bizony rosszul fogják föl a saját érdekeiket, mikor egy szívart nem áldoznak föl egy nőnek a társaságáért. Ők egymás közt beszélgetnek, a mi nem nagyon mulattató. Mi legalább több szellemmel rendelkezünk, ugy-e doktor, mint például Alluy báró?

— Biz ő nem sok szellemet árul el; de annál több jutott kegyednek ebből.

— S mikor a dohányzó teremből visszatérnek, ruháikat, hajukat egészen áthatja az a szörnyű füst. Ugy-e asszonyom, ön sem állhatja ki azt az illatot?

— Oh, az én atyám szenvedélyes dohányzó volt s én szeretem a finom szivarok illatát.

— Nos, doktor, ön velem marad, még ha Vaslinné asszony átmenne is a téli kertbe, boldogítani jelenlétével a férfi-társaságot.

— Ha megengedi, asszonyom, én önnél maradok, — válaszolta Teréz; — örömebb időzőm körében.

— Nagyon szeretném már látni önöknek a házat, ott a víz partján, azon az igézó vidéken. Mikor található ön otthon, asszonyom?

— Mindig. . .

Jelentették, hogy az orvosnak a fogata előállt.

— Már? — kiáltott föl a báróné.

— Vaslin ur korán szokott fölkelni, — válaszolta Teréz.

— A viszontlátásig tehát! Isten önökkel.

A báróné az előcsarnokig kísérte Terézt s nyájasan megszorította a kezét.

Mikor a házaspár kocsiba ült, eleinte mind a ketten hallgattak.

— Jól mulatott ön ma este? — kérdezte végre az orvos.

— Nagyon; Disséné asszony nagyon kedves volt.

— De nekem úgy tetszett, mintha a báróné testvére nagyon iparkodott volna önnek kedvében járni.

— Kérdezett engem, nem akarok-e lovagolni?

— Mily bohóság! . . . És mit mondott ön neki?

— Azt, hogy nem; mert hát sem paripám, sem lovagló öltönyöm nincs.

— Különbén sem érnék rá, hogy önt kísérgessem s ön még sokkal fiatalabb, semhogy férje nélkül nyargalózzék az országutakon.

Péter nagyon kedvetlenül látszott s szinte megbánta, hogy a feleségét Tourellesben bemutatta.

— Soha sem láttam még öt ilyen vidámnak, — gondolta magában, — mint ma este, midőn azzal a fiatal emberrel beszélgetett.

Péter arca levertséget árult el.

— Mi lelte önt? — kérdezte Teréz.

— Semmi, semmi. Egyik betegemre gondoltam.

Mikor haza érkeve, beléptek a Teréz szobájába, a kis René sirt, hiába iparkodott őt Louise-tel vigasztalni.

— Éhes már, — szólt a cseléd, — egy óra óta sovárog ön után, asszonyom.

Teréz ölébe vette a gyermeket s csakhamar sikerült ezt elcsendesíteni.

Az orvos pedig visszavonult a szobájába.

— Most, asszonyom, — szólt Louise-tel, — minthogy ön visszatért a kicsikéhez, ugy-e, én is aludni mehetek? Késő az idő s én Manette előtt kelek föl.

Teréz intett a leánynak, hogy távozhatok.

Mi közben haját bontogatta s feküdni készült, visszaemlékezett ama szíves fogadtatásra, melyben a kastélyban részesült s úgy érezte, mintha egykori vidámsága visszatért volna.

— A báróné eljő meglátogatni engem a testvéremmel, — gondolta; — s mily udvarias volt ez a fiatal ember! . . . Csakugyan oly szép volnék én, mint ő azt többször említette? A férjem is mondta, hogy szép voltam ma; de hát ő sokkal komolyabb ember, semhogy női szépség felől ítéletet mondhatna; csak

De nevezetes az is, hogy a költői dsinn feltevése némelykor még mindenféle kényelmetlen helyzetből is megmenti az arabot. Az omajjád idő hidsá-költői között egy *Desrír* nevezetű magaslik ki, ki a maga idejében förtelmes gunyverset mondott a Numejr törzs fejére, e törzs költőjének Al-Rá'ának jelenlétében. Ez nem találta fel magát annyira, hogy a maga részéről költői elégtételt szerezzen a guny tárgyává tett törzsnek. Midőn odahaza ezért szemrehányással illették, azzal mentegetődzött, hogy biz Dserír nem is volt személyesen jelen; csak dsinnje volt ott, ez mondta a hidsát. Dsinntől pedig nem lehet, nem is kell elégtételt szerezni. Ily mély gyökeret vert a költői *dsinn* hite az arab társadalomban. Mohammed próféta hagyományos életrajzában mindennapos az az adat, hogy — legalább a közönséges előadás szerint — a pogány arabok, valahányszor koránja valamely darabját hirdette nekik, *örültnek* mondták az isten követeként fellépő kalmárt. E felfogást tévesnek mondhatjuk. Egy arab kifejezés helytelen magyarázataiból ered. Az a szó, mely »örültet« jelent: *madsnün*, eredetileg azt fejezi ki: *dsinntől* megszállott ember. Ha *madsnün*-nak nevezték, csak annyit akartak ez alatt érteni, hogy hiába mondja Mohammed, hogy szavai különb a költők verseinél, melyeket dsinn-ek sugalmaznak. Ő nem próféta, hanem költő (dsinntől sugalmazott ember). Felfogásunk helyességét a korán több helyről bizonyíthatjuk, a hol a próféta bővebb kifejezéssel szólaltatja meg ellenfeleit. Azt mondatja velük, hogy ő *sá'ir madsnün*, »dsinntől indított költő«, vagy *mi'allam madsnün*, »dsinntől kitanított ember«, azaz költő. Tehát semmi esetre sem »mad«, a mint az általános felfogás értelmében még a korán legújabb angol tolmácsa, Palmer is, minden alkalomadtán fordítja. Így tehát az arabok költői dsinn-jének kapcsolatában e részletet is jobban megérthetjük.

Goldziher Ignác.

azért mondta ő azt, hogy nekem örömet okozzon; meg azért, hogy szürke selyem ruhámat nagyobb kedvvel viseljem. Ha azonban gyakrabban megyek Tourellesbe, kissé több gondot kell fordítanom a toilettetemre, nehogy falusias asszonynak tartsanak. . .

S Teréz, mikor elaludt, égszín-kék selyem ruháról álmodott. (Folyt. köv.)

Tudomány és irodalom.

* Az akademiában tegnap a harmadik osztály tartott ülést. Csupa szakszerű dolgozat került felolvasásra, köztük két székkfogaló is. *Than Károly* elnökölt. Először *dr. Schulek Vilmos* lev. tag foglalta el székét »A szembogár-szűkítőnek kiszabadításáról« szóló értekezéssel, leírva a klinikáján több év óta gyakorolt műtéteket. *Dr. Thanhoffer Lajos* rendes tag »Ujabb vizsgálatok az izmok szerkezetéről és az izomidegek végződéséről« értekezett. Székkfogalójában az izomrostok természetét és az izomidegek végén levő sejteket ismertette, jelentvén egyúttal, hogy az izomérzést vezető idegkészülék felfedezésének nyomában van. Az éljenzéssel fogadott értekezés után *Konkoly Th. Miklós* olvasott fel két geofizikai dolgozatot. Végül még Hógyes Endre rendes tag mutatta be *dr. Udránszky László* egyetemi magántanárnak »A központi idegrendszer chemiai összeköttetésének megváltoztatásáról a veszettség folyamán« című értekezését. A szerző e dolgozatában ama vizsgálatait ismerteti, melyeket részint a budapesti kórtani intézet Pasteur-intézetében, részint az egyetemi belgyógyászati klinika vegytani laboratóriumában végzett. Első közlés gyanánt a viztartalom ingadozásairól értekezett.

* Irodalomtörténeti Közlemények. Az első évfolyam negyedik és utolsó füzeté most megjelent. 200 lapra terjedő kötet lett belőle. Első nagyobb cikke *Erdélyi Páltól* való, ki az »Attila és a magyar hunmondák« kérdését, az eddig tisztázott krónikai és történelmi rész eredményeit foglalja össze. Azután főleg a monda költői feldolgozását kutatja s a komponálás és jellemzés módjából azt a következtetést vonja le, hogy a »hun történeti költői alakban élt őseinknél s hogy e költemények romjai a latin krónikák alá vannak temetve. E hun, jobban Attila-monda, csak átirásban jutott el korunkra. Énekbe volt-e az foglalva? Valószínűen. Egy történetíró szava dönti el a kérdést, midőn megemlíti, hogy a magyarok Attiláról szerettek énekelni. Cuspinianus korholja a németeket, hogy »őseik vitézségét nem dicsőítik énekekkel, mint a magyarok, kik leginkább Attiláról szerettek énekelni.« Érdekes cikk *Kerekgyártó Árpádé*, is, a ki »Kottauer Ilona emlékiratainak kútfői becsé« t vizsgálja és elsősorú forrásműnek tartja, mely hű rajzot ad a 15. századbeli hatalmaskodó magyar urakról. *Ballagi Aladár* szerkesztő, két megjelent mű kapcsán »Két elfelejtett író«-ra, Péczelire és Péteri Takátsra irányozza a figyelmet, közölve tőlük néhány jellemző verses mutatványt is. *Horváth Cyrill* a Lobkovitz-kodex szétszört verseit ismerteti. A könyvbírálatok közt van egy az »Athenaeum Kézi Lexikon«-áról, melyet a bíráló dicsér, főleg mert sok benne a magyar vonatkozás. Bodnár Zsigmond »Magyar irodalomtörténete« első kötetéről az a bíráló véleménye, hogy ha a módszerrel és felfogással nem is érthet mindenben egyet, a munkát nagybecsű s eredeti tanulmányokon alapuló dolgozatnak vallja. *Ballagi Aladár* élesen bírálja a Füredi Ignác-féle gyarló »Idegen szótár«-t, mely csak értelmetlen fordítás német »Fremdwörterbuch«-okból; *Lehoczky Emil* meg azokat a tévedéseket említi pár szóval, melyek a Haek Dávid-féle magyar költőkből fordított német anthológiában halomszám vannak. Még néhány könyvismertetés, az »adattár«-ban kiadatlan levelek s egyéb írások lenyomata, végül pedig az 1890/1-dik tanév irodalomtörténeti értekezéseinek (az iskolai értesítőkből) könyvészeti lajstroma van a füzetben. Pontos név- és tárgymutató van vetve a végére és az első kötetben közölt cikkek tartalomjegyzéke eléje téve.

* Az 1848—49-diki »Történelmi Lapok« első száma Kolozsvárt február elején fog megjelenni. A lap iránt szokatlan érdeklődés nyilvánult a közönség köreiből országszerte, csak éppen a honvéd egyletek, 10—15 kivételével nem mutattak iránta megfelelő érdeklődést. Kolozsvár megyeházának nagytermében, *Inczedy Sámuel* ezredes elnökleve alatt összegyűlt a lap szerkesztésére alakult bizottság. Ez kimondta, hogy az első szám a címlapon a Kossuth képével jelenjék meg. Az 1848-diki erdélyi oláh lázadás megszüntetésére vonatkozólag közölni fog egy felségkérést, melyet a főurak V. Ferdinándhoz intéztek. A honvéd-egyletek köréből *Krudy Gyula* nyiregyházi honv. egyleti elnöknek egy országos érdekű indítványát fogja lenyomatni s több apróságot a honvéd-egyletek köréből. A lap többi része történelmi, márc. 15-dikével kapcsolatos és több az 1848—49-re vonatkozó dolgozattal lesz tele. Említendő ezek között az 1848—49-diki honvédek arcképeinek összegyűjtésére tett javaslatok és foganatba vett intézkedések sat. A szabadság-harcra vonatkozó cikkek repertoriumát *Szinyei József* állítja egybe.

költőnek megszűnt minden költői tehetsége. A próféta imája elűzte a költői daemont. Tudni való, hogy Mohammed sokat szenvedett a pogány költők gunyoló verseitől és volt miért félnie Zuhejr daemonjától. Ellenben, ha egy költő azzal fenyegeti ellenségeit, hogy »bizony nem szokott meg az én dsinnem,« ezzel azt akarja mondani, hogy még mellettem van az, a ki képessé tesz, hogy verseimmel üldözzelek.

A költő tudja a dsinn-nek, mely őt kíséri, *egyéni* nevét is. Al-A'sá költő, ki a pogányság és iszlám átmeneti idejében élt, még pogány korából származó egy versében *Muszihil*-nak és *Dsihinnám*-nak szólítja dsinn-kisérőit. Még az iszlám II. századában Ibn Durejd (megh. 933-ban) azt beszéli, hogy álomképen bordal írására vett lelkesítést, és egy egész költeményt sugaltak neki a bor dicsőítésére. Midőn a sugalmazó nevét kérdezte, ez így felelt: »Én vagyok a te daemond, Abú Szádsiának hínak és rendszeren Moszul-ban lakom.«

Látjuk ebből, mily egyéni, vérrel, hussal bíró lénynek tartotta az arab azt a daemont, mely a költőt sugalmazza és a ki költeményének, melylyel később a költő arat dicsőséget, tulajdonképen való szerzője.

E feltevésen indulva, aztán mindenfelét jobban értünk meg az arab irodalomtörténeti elbeszélésekből.

Egyszer egy ifju Al-Hutaj'a költőnek (ez is az átmenet idejében élt) egy versét szóról szóra elsza-valja. Tudni való, hogy ebben az időben a költemények még nem voltak írásban megszerkesztve, és így könyv nélkül leginkább csak maga a költő vagy fogadott rhapsodjai tudhatták. »Te nem lehetsz más« így magyarázta egy jelenlevő e jelenséget, »mint a költőnek dsinnje.« Ezt tudhatja; hiszen az ő műve. Ugyane magyarázattal egy más hasonló alkalommal is találkozunk a félig-meddig pogány érzelmű Al-Farazdak ajkán.